

Ivan Brlić

OSTAVŠTINA ANTUNA MATEŠE PL. KUHAČEVIĆA (1697.-1772.). PRILOG BOLJEMU POZNAVANJU NJEGOVOG ŽIVOTNOG PUTA I KNJIŽEVNOG DJELOVANJA

Ivan Brlić
Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar"
Područni centar Gospić
Gospić

UDK 32-051Mateša, A.(092)
821.163.42-051"16/17"(093)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 14.6.2017.
Prihvaćeno: 13.12.2017.
DOI: <http://doi.org/10.21857/m16wjc6vp9>

Autor objašnjava uzroke koji su doveli do uhićenja senjskog političara i pjesnika Antuna Mateše Kuhačevića od strane austrijskih vlasti, kao i tadašnje gospodarsko-društvene odnose u vojnom komunitetu Senju. U radu se prezentiraju do danas poznate činjenice i kontroverze o političkom djelovanju Antuna Mateše Kuhačeviću, a s ciljem da se razjasni tragičan boravak i svršetak toga senjskoga odličnika koji je dvadeset i šest godina proveo u kaznionicama u Spielbergu i Schlossberg u Gracu. Okosnica rada jest analiza arhivskog gradiva pohranjenog u Štajerskom arhivu u Gracu nakon smrti senjskog književnika. Objavljuje se i tijek pravne borbe njegove sestre za pismenom i novčanom ostavštinom. Rad opisuje uvjete u kojima je djelovao Mateša Kuhačević, dok na kraju autor daje i pregled literature koja je pronađena u zatvorskoj knjižnici hrvatskog baroknog pjesnika 18. stoljeća.

Ključne riječi: Senj, ostavština, Antun Mateša Kuhačević, zatvorska književnost, arhivsko gradivo, Klara Vudragović, vojna povijest

Istraživanje života i djela Antuna Mateše Kuhačevića: od mitotvorstva do svjesnog marginaliziranja

Istraživački interes o životu i književnom djelovanju Antuna Mateše Kuhačevića, tog poznatog senjskog građanina, postoji već više od 150 godina, te se on do nedavno većinom temeljio na prvoj cjelovitoj knjizi autora Mile Magdića.¹ U knjizi

¹ Mile Magdić, *Život i djela Senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića hrvatskoga pjesnika XVIII vieka*, Senj 1878.

lokalni poznavatelj senjske prošlosti, a na temelju rukopisa što ga je dobio od tadašnjeg austrijskog pomorskog povjerenika Jakova Kuhačevića,² donosi brojne biografske crtice, kao i tada poznata književna ostvarenja njegova pretka Antuna Mateše Kuhačevića. Mnogi drugi autori također su opisivali njegov tragičan život, često ga nerealno uspoređujući s tragičnim životom talijanskog zatvorskog pjesnika Silvia Pellica. Njihov znanstveni doprinos bio je fragmentaran i pisan u duhu onodobnog vremena i historiografskih dosega, bez jasnih arhivskih istraživanja. Daleko je više istraživana Kuhačevićev privatni život negoli njegovo književno djelovanje.³ S druge strane, život Antuna Mateše Kuhačevića, kao i njegov književni rad, marginaliziralo se do krajnjih granica. Smatralo ga se običnim austrijskim zatvorenikom koji je autor par estetski nelijepih i silnim patosom nakrcanih pjesmica.⁴ Tek je Tomislav Matić studijom, napisanoj zahvaljujući detaljnoj analizi arhivskih materijala pronađenih u bečkom arhivu, objektivno sagledao život senjskoga sudca i zastupnika te jedinog hrvatskog zatvorskog baroknog književnika 18. stoljeća.⁵ Njegova studija poslužila je i novijim istraživačima kao referentna literatura za objektivno sagledavanje životnog puta i književnog djelovanja.⁶

² U bečkom Ratnom arhivu nalaze se spisi Jakova Kuhačevića kojemu je Mile Magdić i posvetio djelo o Antunu Mateši. Ti spisi većinom sadrže podatke o pomorskom djelovanju Jakova Kuhačevića u Trstu, kao i njegov profesionalni odnos s meksičkim carem Maksimilijanom. Povijest članova obitelji Kuhačević pitanje je nekog daljnjeg budućeg istraživanja. Vidi arhivsko pomagalo na web stranici Ratnog arhiva u Beču: <https://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?ID=416915> (pregledano 20. kolovoza 2013.).

³ Osim spomenute knjige Mile Magdić, *Život i djela Senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića hrvatskoga pjesnika XVIII vijeka*, Senj 1878., Antun Mateša Kuhačević je bio predmetom istraživanja u sljedećim radovima starije historiografije: Franz Vaniček, *Spezial Geschichte der Militärgrenze*, sv. 1, Wien 1875., str. 506; Ivan Kukuljević, *Hrvati za nasljedna rata, Rad*, sv. 38, Zagreb 1877., str. 79-177; Krsto Pavletić, *Der kroatische Schriftsteller A. M. Kuhačević und der Aufstand von Brine (prikaz)*, *Nastavni vjesnik*, sv. 22, Zagreb 1913.-1914., str. 222-225; Nikola Žic, *Književna ostavština Mateše Kuhačevića*, *Nastavni vjesnik*, sv. 42, Zagreb 1933.-1934., str. 96-108.

⁴ Za daljnje stvaranje mita o patništvu Kuhačevićeva života, što ga je on navodno bez ikoga i ičega skončao na putu prema rodnom Senju, zaslužni su i kasniji istraživači poput Ante Petravića, Nikole Andrića, već spomenutog Mile Magdića i Ivana Esiha. Ante Petravić, *Jedan hrvatski Silvije Pellico*, u: *Treće studije i portreti*. Split 1918., str. 91-104; Nikola Andrić, *Hrvatski Silvio Pellico. Život i smrt starog pjesnika*, *Narodne novine*, Zagreb, 23.4.1913., str. 249-253; Vjekoslav Pacher, *Mateša A. pl. Kuhačević, hrv. pjesnik 18. vijeka*, *Nastavni vjesnik*, god.12., Zagreb 1904., str. 1-50.

⁵ Tomo Matić, *Der kroatische Schriftsteller A. M. Kuhačević und der Aufstand von Brine*, *Archiv für slavische philologie*, sv. 35, Wein 1913., str. 70-130. Za bolje razumijevanje znanstvenog rada Tome Matića o baroknim pjesnicima može poslužiti njegova ostavština u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (dalje NSK), Zbirka rukopisa i starih knjiga, Tomo Matić, R 4809, br. 4.

⁶ Novija istraživanja kompleksnije i objektivnije donose nove zanimljive crtice o životu i književnom stvaralaštvu Antuna Mateše Kuhačevića (Branko Krmpotić, *Mateša Antun pl. Kuhačević (1697-1772)*, *Život i djelo*, *Senjski zbornik*, sv. 1, Senj 1965., str. 165-172; Ružica Šušnjara, *Mateša Antun Kuhačević/1697 – 1772/ uz 220. g. mučeničke smrti*, *Uspomi- povjerenik za književnost i kulturu*, sv.7-8, Senj 1992., str. 11-18; Zlata Derossi, *Ususret tristotoj godišnjici rođenja Senjanina Antuna Mateše Kuhačevića (Senj 1697. – Zagreb 1772.)*, *Senjski zbornik*, sv. 23, Zagreb 1996., str. 197-208; Davor Dukić, *Epske pjesme Mateše Antuna Kuhačevića*, u: *Dani hvarskog kazališta*, ur. Boris Skender, Split 1996., str. 186-195; Željko Holjevac, *Brinjsko-lički ustanak*, Samobor 2004.; Slobodan Prosperov Novak, *Kratka povijest avanturizma*, Zagreb 2000., str. 120-124; Divna Mrdeža Antonina, *Čtijuć i mnijuć*, Zagreb, 2004., str. 54-63).

Biografski podaci

Antun Mateša Kuhačević rođen je 21. studenoga 1697. u istaknutoj senjskoj plemićkoj patricijskoj obitelji Kuhačević,⁷ čiji su korijeni iz srednjovjekovne Bosne. Majka Klara Kuhačević rođ. Vukasović također je bila pripadnica patricijske obitelji, a preminula je četrnaest dana nakon poroda. Otac Pavao Kuhačević bio je priznati sudac u Senju te je zbog njegovih brojnih administrativnih dužnosti Antunovo školovanje i odgoj preuzeo stric Luka Kuhačević, inače onodobni senjski kanonik i prepozit.⁸ Osnovnoškolsko obrazovanje Antun Mateša Kuhačević završio je u rodnom Senju, srednjoškolsko obrazovanje na isusovačkom kolegiju u Rijeci, a u Gracu filozofske i pravne studije. Nastavak školovanja ostvario je u Beču, gdje je završio carsku tehničko-vojničku akademiju. Kao mlad obrazovan čovjek vrlo je rano dobio poziciju zastupnika grada Senja u Beču, ali je zbog ratnih zbivanja morao prijeći u vojnu službu gdje se kao zapovjednik jedne senjske galije također znatno iskazao. Iako je strelovito napredovao u habsburškoj vojnoj hijerarhiji, Antun Kuhačević je zbog osornog i drskog ponašanja često bio u sukobu s nadređenima. Godine 1736. protiv njega se čak vodila i vojna istraga, a prema Matiću, navodno je sudjelovao u nekoj ljubavnoj aferi.⁹ Dana 26. studenog 1741. oženio se Klarom Vukasović¹⁰ s kojom je bio u braku svega godinu dana, nakon čega mu je prilikom poroda supruga i preminula, ne ostavivši mu potomka. U međuvremenu, ponovno je morao u okviru Rata za austrijsko nasljeđe sudjelovati u ratnim događanjima i to na području Bavarske, gdje je ostao tri godine. Obiteljske tragedije bile su tek uvertira u proces uhićenja 1746. godine. Ta je godina zabilježena i kao početak Brinjsko-ličkog ustanka protiv vojne reforme Josipa od Sachsen-Hildburghausena, a iste se godine Antunu Mateši Kuhačeviću u cijelosti promijenio život. Neosporna je činjenica da je Kuhačević bio beskompromisan čovjek koji je svoje napade rado usmjeravao protiv nositelja autoriteta, neprijatelja ili poroka. U te karakteristike zasigurno spada i prožetost osjećaja za domoljublje i lokal-patriotizam. *In bona fide* nastojao je austrijskim vlastima objasniti razloge ustanka u Primorskoj krajini i Karlovačkom generalatu. Ključni krimen dogodio se kada je jedno oštro intimno Kuhačevićevo pismo adresirano senjskom zapovjedniku, bojniku Portneru, taj pripadnik vojne vlasti proslijedio pismo nadležnim austrijskim vojnim vlastima. To pismo objašnjava razloge zašto se nova Hildburghausova reforma vojnokrajiškog uređenja Karlovačkog generalata (Senjske nadkapetanije) neće moći provesti, s posebnim osvrtom na Senj kojemu bi

⁷ Car Ferdinand II. dodijelio im je plemićku titulu 25. ožujka 1634. (Mile Magdić, Prilozi za poviest starih plemićkih porodica senjskih, *Starine*, god. 17, Zagreb 1885., str. 59). Nju su kroz stoljeća činili iznimni ljudi, prvenstveno svećenici, trgovci i intelektualci. Antun Mateša Kuhačević je zasigurno najpoznatiji član, ali su za ovaj rad također zanimljivi svećenici glagoljaši Luka i Franjo, te hrvatski latinist Vuk Kuhačević. O njima više u radu.

⁸ Luka Kuhačević (1674.-1758.).

⁹ Matić, *Der kroatische Schriftsteller A. M. Kuhačević*, str. 79.

¹⁰ Klara Vukasović je bila sestra Ante Vukasovića, poznatog senjskog kapetana i trgovca.

ta nova reforma još više sputavala ekonomski razvoj.¹¹ Tako se Kuhačević nehotice upleo u politički vrtlog koji ga je stajao slobode i odvuкао u tamnicu.¹² Isto tako, Kuhačević je navodno, da bi opravdao ustaničke namjere, ali i sačuvao određene senjske gospodarske povlastice, napisao spis *Synoptica informatio circa vetus et novum regulamentum generalatus Carlostadiensis* (Pregledna obavijest o starom i novom uređenju Karlovačkog generalata).¹³

Spomenute je godine Mateša Kuhačević, zajedno s ostalim članovima delegacije grada Senja, uhićen nedaleko Bečkog Novog Mjesta te je u okovima odveden u Karlovac, gdje mu se zajedno s ostalim sudionicima bune sudilo za unaprijed osmišljenu urotu protiv nove vojne austrijske vlasti.¹⁴ Prema austrijskim izvorima, Antun Mateša nije bio odabran u senjsku delegaciju za prijem kod Carice, već je postupio prema vlastitom nahođenju, a sve s ciljem da ne dopusti ukidanje određenih trgovačkih i vojnih povlastica gradu Senju. Nadalje, predstavnici austrijskih vlasti na temelju njegovih prošlih vojnički neprimjerenih postupaka, nisu bili voljni tolerirati njegov novi protest protiv austrijskih reformi. Zato je Antun Mateša Kuhačević 20. studenog 1749., na temelju lažnog svjedočenja ličkih pobunjenika Marka Butorca i Mate Sertića, u Karlovcu osuđen na vječni zatvor i skidanje časti carskog auditora,¹⁵ te konfiskaciju cjelokupnog imetka i to *cum infamia*, što znači da je Antun Mateša Kuhačević bio i javno osramoćen.¹⁶ Holjevac podsjeća na Kuhačevićevu latinsku autobiografiju (koja je kasnije zagubljena), u kojoj jasno objašnjava da nije kriv za ustanak, govoreći: "Ali svjedok mi je sam Bog pravedni sudac – da nisam spomenutoj buni nikakva ma niti najmanjega povoda dao, bilo to posredno ili neposredno, ili sam ili po drugom, te da sam polag toga glede nametnutoga meni zločinstva nedužno osuđen bio".¹⁷ Svoje trogodišnje zatvorsko iskustvo na Korani kraj Turnja opisao je u poemi *Sudcu od Korane*.¹⁸ Dana 4. prosinca 1749. odveden je u zatvor na moravsku tvrđavu Spielberg u kojoj je služio kaznu do 1759. godine. Naime, zbog blizine bojišnice Sedmogodišnjeg rata, Kuhačević je 15. rujna 1759. premješten prvo u Beč, pa nakon par

¹¹ Senj je naime još povlasticom cara Ferdinanda iz 1652. proglašen slobodnim i kraljevskim gradom, ali je morao zadržati posebnu funkciju koja je trajala sve do 1747. godine. Tako je Senj na neki način, uklješten između Otočke i Ogulinske pukovnije, bio u nepovoljnom položaju, ovisan prije svega o svom zaleđu, koje je pripadalo u nadležnost vojske. Grad Senj će tek imati slobodniji trgovački i gospodarski razvoj nakon 1776. godine kada je bio proglašen vojnim komunitetom. Alexander Buczynski, *Gradovi Vojne krajine*, knj. 1, Zagreb 1997., str. 52, 163-165.

¹² Holjevac, *Brinjsko-lički ustanak*, str. 76-77.

¹³ Ovaj spis nije sačuvan u izvorniku, ali se posredno iz sadržaja drugih vrela može rekonstruirati njegov sadržaj. Više o dvanaest točaka ovog spisa vidi u: Holjevac, *Brinjsko-lički ustanak*, str. 78-79.

¹⁴ Franz Vaniček u svojoj monografiji vojne krajine opisuje događaje koji su prethodili suđenju (Vaniček, *Spezial Geschichte der Militärgrenze*, Wien 1875., str. 502-504).

¹⁵ Auditor – jedna od ključnih funkcija u vojnokrajiskom sustavu jer je auditor ujedno i sudac, a u slučaju Grada Senja auditor je vojni i gradski sudac.

¹⁶ *Cum infamia* – Magdić, *Život i djela*, str. 14.

¹⁷ Holjevac, *Brinjsko-lički ustanak*, str. 84; Magdić, *Život i djela* Senjanina, str. 14; Pacher, Mateša A. pl. Kuhačević, str. 4.

¹⁸ O književnim uradcima Antuna Mateše Kuhačevića u nastavku rada.

dana na utvrdu-zatvor Schlossberg u Gracu. U međuvremenu je vojnik Gall, jedan od središnjih ličnosti Brinjsko-ličkog ustanka, bio pomilovan, ali je Kuhačević i dalje bio zatvoren sve do 19. lipnja 1772. godine. Antun Mateša Kuhačević preminuo je u 76. godini života od starosti i iznemoglosti, dana 7. rujna 1772. u Gracu, samo dva mjeseca nakon što je pušten iz zatvora.¹⁹ Dva dana kasnije pokopan je na napuštenom franjevačkom samostanskom groblju u Gracu.²⁰

Kuhačevićovo književno djelovanje s naglaskom na njegovu navodno zaboravljenu paškvilinu o biskupu Jurju Vuku Čoliću

Antun Mateša Kuhačević nije planirao postati književnikom, već je uslijed po njemu nepravedne osude bio prisiljen svojim književnim djelovanjem opravdati svoje političko djelovanje, a istovremeno ukazati na nepošteno suđenje i uopće nepravdu koja je snašla njega i njegov rodni grad. Prve poeme je tako počeo pisati u zatvoru u Spielbergu kada mu je ukinuta infamija. Danas su gotovo sva Kuhačevićeva književna ostvarenja poznata stručnoj javnosti, izuzev latinske autobiografije koja je zagubljena.

Šest je poslanica, u parno rimovanom dvanaestercu na senjskoj čakavštini, uputio članovima obitelji te karlovačkomu sudcu koji ga je osudio, svjedočeći o nevinosti i opisujući tamnovanje, a dva sudcu naslovljena pisma prenio je u stihove. Napisao je i pet refleksivno-nabožnih pjesama – parafraza kršćanskih molitva, evanđelja i lauda Majci Božjoj – među kojima se uspjelom lirsko-epskom kombinacijom ističe meditativno-ispovjedna *Molitva nevoljnika u pržunu nahodećega*, te osam prigodnih epskih poema u dvanaestercu i osmerc u Sedmogodišnjem ratu i uspjesima habsburških generala, od kojih se vrsnošću, dijelom i tematikom, izdvaja *Narikovanje staroga Senja vrh mladoga Senja po vili Slovinjkinji*, u kojoj kritizira senjsku svakidašnjicu, osuđujući rastrošan život, pomodnost i lakomost novih naraštaja. Opus mu je skupljen i objavljen 1878. (M. Magdić),²¹ ulomci pak dulje epske poeme o uzničkom životu *Utiha nevoljnih u zrcalu od pravde s jednom istinitom peldom u nevolji biošega rasvijetljene po istomu skroz priproste verse na svitlo dana*, sadržajno istovjetne poslanici bratu Franu *List drugi*, tiskani 1898. (*Novi vjek*, br. 7). Sastavio je i prozni autobiografski zapisak *Rasvitljenje*, objavljen s poslanicom *List treći na brata Placentina* u *Nastavnom vjesniku*.²² U tim je poemama²³ opširno i slikovito izrazio nepravdu koja mu se dogo-

¹⁹ Steirmarkische Landesarchiv (dalje STMLA), Lands Recht (dalje LR), 576 (Kuchachevic) Heft (dalje H.) 78.

²⁰ Holjevac, *Brinjsko-lički ustanak*, str. 85.

²¹ Magdić, *Život i djelo*, str. 24-167.

²² Tea Rogić Musić, Antun Mateša Kuhačević: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10873>, pogledano 6. ožujka 2017.

²³ Poema (grč. ποίημα: pjesma, pjesnička tvorevina), naziv za veću pjesmu ili spjev lirsko-epskoga karaktera. O kojim je točno književnim ostvarenjima riječ pisali su već spomenuti autori pa je tako poemu *Brata Placenta* objavio Nikola Žic u znanstvenom uratku objavljenom u *Nastavnom vjesniku*, a *Utihu nevoljnih* Željko Holjevac u spomenutoj knjizi Brinjsko-lički ustanak.

dila. Antun je sve poeme napisao u zatvoru, a dio njih je bio namijenjen stricu Luki, bratu Franji te sestri Klari Vudragović.²⁴ Sva su djela napisana za tadašnje vrijeme uobičajenim senjskim govorom, točnije, mješavinom ikavsko-ekavskog čakavskog govora.²⁵ Njegovi izvornici kao i prijepisi danas su pohranjeni u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te čine važan prilog o jedinom hrvatskom zatvorskom pjesniku u 18. stoljeću.²⁶

Osim već poznatog bliskog odnosa sa stricem, Antun je posebno njegovao prislan odnos sa sestrom, na čiju se pomoć najviše oslanjao, vjerujući da bi ona mogla pomoći da što prije napusti zatvor kao slobodan i nevin čovjek. Klarina upornost se isplatila te je ona u srpnju 1750. primljena kod carice Marije Terezije koja je 20. svibnja 1752., nakon brojnih molbi, odlučila Mateši povratiti čast carskoga auditora.²⁷ S Klarom je u pratnji također bio stric Luka Kuhačević.²⁸ U međuvremenu, brat Franjo Kuhačević²⁹ javlja Antunu da je preminuo njihov voljeni stric i Antunov odgojitelj, Luka Kuhačević, čija je smrt jako pogodila Antuna pa je svoje emocionalno stanje izrazio kroz pisma koja je upućivao bratu Franji.³⁰ Uskoro je i Franjo Kuhačević kao mladi glagoljaš umro. Njegova smrt izazvala je veliku tugu kod Antuna, ali ga nije sputavala u daljnjem pisanju književnih poema. Nepoznati prijatelj je pismenim putem javio Antunu da mu je brat preminuo. Antun shrvan u svom pismu bilježi ove stihove:

*Držah, da ć' pop Frane mene zakopati,
A sad pokopana ja moram plakati,
Ajme brate Frane! ajme ljuta rano,
Kako me ostavi i ode prirano,
Frane željo moja, Frane drago moje,
Frane draži nego srebro, zlato, moje...³¹*

Današnja literatura još uvijek ne vrednuje dovoljno estetsku i povijesnu komponentu Kuhačevićevih djela. Neki autori su jednostavno Kuhačevićeve poeme

²⁴ Klara Vukdragović preminula je 1. studenog 1777. u Senju.

²⁵ J.F. "Hrvatski Silvio Pellico-zaboravljen", *Hrvatska straža*, sv. 143, Zagreb 1932., str. 4.

²⁶ Književni opus Matije Antuna Kuhačevića evidentiran je u Zbirci rukopisa i starih knjiga pod signaturama R3504, R 3956, R4052 i R 4452.

²⁷ Magdić, *Život i djela Senjanina*, str. 18.

²⁸ *Kanonske vizitacije senjske i modruške (krbavske) biskupije personalne vizitacije župe Senj (18. stoljeće)*, prir. Šime Demo, Zagreb 2007., str. 19-20.

²⁹ Franjo Kuhačević – senjski glagoljaš i brat Antuna Kuhačevića. Rođen je 1708. godine u Senju. U svojim odgovorima prilikom Čolićeve kanonske vizitacije spomenuo je da za propovijedi koristi Kadčičevu Moralnu teologiju, Rimski obrednik, Vrt pastira, Quatuor novissima. *Kanonske vizitacije senjske*, str. 181-183. Riječ je o religijskim udžbenicima od kojih su neki pronađeni i u ostavštini Antuna Mateše Kuhačevića. Očigledno je da je Franjo slao knjige Antunu u zatvor.

³⁰ Riječ je o korespondenciji u kojoj brat Franjo javlja Antunu Kuhačeviću da je preminuo stric Luka Kuhačević. Magdić, *Život i djelo Senjanina*, str. 68-69.

³¹ Ulomak iz poslanice "List Sedmi Obnazenje Smerti G: Kanonika Popa Frane Kuhachevichia" koja je pohranjena pod signaturom NSK, Zbirka rukopisa i starih knjiga, Antun Mateša Kuhačević – pjesme, R4052.

i pjesme doživjeli kao utilitarne, neosobne, pa i dodvorničke stihovne produkte. Noviji autori opravdano ukazuju na veliku epsku vrijednost Kuhačevićevih poema. Ipak, ostaje činjenica da je Antun Mateša Kuhačević bio prvenstveno vojnik i političar, a tek onda religijski književnik. Vjekoslav Pacher je bio prvi koji je preciznije detektirao Kuhačevićeva djela, te ih detaljno opisao. Korak dalje u istraživanju išao je Tomo Matić, a nakon njega i Nikola Žic koji je u *Nastavnom vjesniku* jasno kategorizirao Kuhačevićev književni opus i možda najpreciznije opisao Kuhačevića kao "čovjeka jake individualnosti, koji je doživio silan duševni potres, bio bi potomstvu ostavio znatnijih književnih proizvoda, da je bio darovit pisac".³² Uzevši u obzir zatvorski boravak, kao i limitiranu književno-teorijsku literaturu, mora se konstatirati da je njegov književni opus za tadašnje hrvatske književne prilike zaista opsežan.

Pod upitno autorstvo spada i poslanica rugalica naslova *Vile slovinkinje s mladežom jednoga neimenovanoga grada u meritu prot vladiki cich oskvernjene Vire uzdignuta zuluma*, iako je ovdje vidljiva stilaska domišljatost koja u velikoj mjeri podsjeća na Kuhačeviću jezičnu ekspresiju. Ista poslanica nije ni danas u cijelosti objavljena. Riječ je o pjesničkom djelu za koje je Ivan Kukuljević Sakcinski napisao: "Tvrde neki da je sastavio (Kuhačević; I.B.) njeku paškviladu na senjskoga biskupa Jurja Čolića³³ tičući se njegova ne baš posve duhovnoga života".³⁴ Navodno se sadržaj te satire često pričavao među senjskim pukom, a satira je bila vrlo popularna i među Senjkinjama koje su je pjevale u kolu. Zbog, u najmanju ruku, neugodne konotacije koju u sebi nosi ova satira, dugo vremena se smatralo da je ona izmišljena ili da je plod nečije imaginacije. Kako u ovome radu nije naglasak na analizi pjesničkog opusa Matije Kuhačevića, već ukazivanje na nove činjenice u Kuhačevićevom boravku u zatvoru, u ovom radu daje se samo dio teksta iz spomenute satire, iz čijih dijelova nije vidljiva Kuhačevićeva direktna optužba za nemoralno ponašanje biskupa Čolića.

Središnji motiv satire jest razgovor između Mladeži i Vile o navodnom nemilom događaju gdje je vladika obeščastio siromašnu Dinu Domazatović.³⁵

³² Žic, *Književna ostavština Mateše Kuhačevića*, str. 97.

³³ Čolić, Juraj Vuk (Chiolich de Löwensberg, Georgius Wolfgangus) – biskup senjski i modruški. Rođen je u Senju 1699., umro u Rimu 1764. godine. Doktorirao je teologiju u Gracu 1727., a 1753. godine carica Marija Terezija dodijelila mu je ugarski barunat te je smatran jednim od najbogatijih senjskih patricija. Kao biskup uvelike je financijski pomagao senjskoj biskupiji, a ostavio je i tri izvješća koja je pisao u Vatikan. Čolićevi suvremenici iznose o njemu vrlo oprečna mišljenja. Mnogi ga hvale kao učena i krepoga čovjeka, dok mu neki pripisuju častohleplje i nezdrave ambicije. Zbog spora s patricijskom obitelji Domazetovićima, morao je otići u Rim opravdati se Papi. Godine 1761. predao je upravu biskupija generalnom vikaru Karlu Vukasoviću, a biskup Juraj nikada se više nije vratio u Senj. Mile Bogović, Juraj Čolić, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Zagreb 1993., str. 155-156. Više o njegovu životu vidi u: Maniolo Sladović, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst 1856., str. 121-122; Josip Frančišković, *Senjski biskupi iz XVIII. stoljeća*, *Bogoslovna smotra*, sv. 22, Zagreb 1934., str. 153-163.

³⁴ Pacher, *Mateša Antun Kuhačević*, str. 8.

³⁵ Naredni stihovi preuzeti su iz poslanice rugalice koja je sačuvana, kao i druga Kuhačevićeva djela u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. NSK, Zbirka rukopisa i starih knjiga. Pjesme Antuna Mateše Kuhačevića. R3504.

Vila govori:

*Ona čisto veli: otac je vladika,
on proti: Dite je drugoga čovika.
on je Excellenza, klera poglavica,
a ona uboga jedna sirotica.
Nu sada komu se već virovat ima?....*

Da je uistinu riječ o biskupu Vuku Ćoliću, možemo posvjedočiti ovim personificiranim stihovima:

*Protiraj iz grada toga licumirca,
Tu šegavu lisku, toga bisna vuka.*

Dijalog na ukupno dvanaest stranica završava vilihom opomenom da se nikoga ne smije osuditi dok mu se ne dokaže krivnja, a to se prvenstveno odnosilo na biskupa Ćolića. Osim teme preljuba, u ovoj poemi dominira motiv površnih i iskrivljenih vrijednosti koje su zavladaile u Senju. Autor upravo preko vile progovara o nemoralu i površnosti tadašnje senjske mladeži u kojoj dominiraju materijalne, a ne duhovne vrednote. Zato vila zaključuje:

*Il kriv il prav, vladika postane,
Vas će Bog pedepsato ke od te strane.
A Dina će plakat, dokle živa bude,
Da se je namirila, na takove ljude,
Na ljude ki nete da njih razlog vlada,
Neg stide brez svisti, što njim na um pada.*

Ovime se samo može pozitivno ocijeniti tvrdnja Zvonimira Kulundžićeva da je dobra vila zapravo pjesnikov *alter ego*. Vila njegovim univerzalnim i senzibiliziranim mislima umiruje raspljenu senjsku mladež.³⁶ Ne ulazeći u detaljniju analizu teksta prijašnjim istraživanjima života i djela Antuna Mateše Kuhačevića, da se iščitati negodovanje koje je svojstveno upravo njemu. Tako su neki autori *a priori* presudili Kuhačeviću koji je satirom navodno toliko uvrijedio biskupa Ćolića da je ovaj 1746. godine austrijskim vlastima poslao izvješće u Beč u kojem se Kuhačevića proziva kao glavnog sudionika brinjsko-ličkog ustanka.³⁷ Spomenuta pretpostavka nije dokazana, štoviše, Tomo Matić, istražujući u bečkom Ratnom arhivu (Kriegsarchiv), nije pronašao dokazne materijale koji bi utvrdili da je Kuhačević uhićen zbog Ćolićeve uvrijeđenosti satirom pa zato imamo za pravo u to sumnjati. Naime, ključne je 1746. godine tek imenovani senjski biskup Juraj Ćolić u senjskom kaptolu bio prijatelj Matešinu stricu Luki, te je po svemu sudeći imao dobre odnose s ostalim članovima obitelji Kuhačević. Stoga je prije moguće da je Antun Mateša napisao rugalicu za

³⁶ Zvonimir Kulundžić, *Odgonetavanje zagonetke Rakovića – Sabrana djela*, knj. 4, Zagreb 1994., str. 72.

³⁷ Tako je, navodno, biskup Ćolić jednom visokom carskome savjetniku poslao pismo u kojem su bile ove riječi: *Stavite majora baruna Galla, majora Karla baruna Portnera i auditora Matešu Kuhačevića u arest i udilj će se ugasiti ličko-primorska puntarija* (Holjevac, *Brinjsko-lički ustanak*, str. 79).

vrijeme zatvorskog boravka u Spielbergu, znači prije 1756. godine, ali nikako 1746. godine kada je Antun Mateša Kuhačević tek bio na optuženičkoj klupi. U prilog tomu ide i činjenica da je biskup Čolić financijski pomogao Matešinoj sestri Klari Vudragović da 1755. godine sagradi baroknu propovjedaonicu u senjskoj katedrali.³⁸

Svakako je važno spomenuti da ni Adam Krčelić u svojoj *Annuae ili historija 1748.-1767.* ne spominje sukob Kuhačevića i Čolića, već naglašava senjsku oholost kako biskupa tako i nekih senjskih patricijskih obitelji. U ovoj poemi više je riječ o unutarnjem sukobu obitelji Čolić s članovima obitelji Domazetović, Vukasović, Maroti, Demelli i dr.³⁹ Također, kako je ranije spomenuto, autor nije poemom imao namjeru direktno optužiti Čolića, već samo ukazati na nemoral koji je zavladao Senjom. Naime, autor ovom poemom jednako kao i u onoj naslova *Narikovanje staroga Senja vrh mladoga Senja po vili Slovinjkinji* vraća svoje zaboravljene lijepe uspomene na Senj, kada je grad podno Nehaja bio glavna austrijska vojna luka i kada je po njegovom mišljenju vladalo poštenje, a ne samo podilazeći trgovački novčani profit.⁴⁰ Navodni Čolićev grijeh bio je u Senju *res publica*, pa je jedino moguće da je Antun Mateša Kuhačević taj događaj samo iskoristio za iskazivanje svojih konzervativnih predprosvjetiteljskih ideologema. Do danas nije pronađen niti jedan dokument u kojem se spominje sukob i nesuglasice Antuna Mateše Kuhačevića i biskupa Jurja Čolića. Ipak, na temelju iskaza nekih crkvenih vjerodostojnika, vidljivo je da se Juraj pl. Lowensberg Čolić za vrijeme svoga biskupovanja ponašao razvratnički i auto-kratski.⁴¹

³⁸ Juraj Lokmer, Barokni oltari i druga kamena oprema Katedrale uznesenja blažene djevice Marije u Senju, *Senjski zbornik*, sv. 33, Senj 2006., str. 176.

³⁹ Precizan popis patricijskih i građanskih senjskih obitelji iz 1753. Godine, u kojemu su zapisana imena Franje Kuhačevića i sudca Šime Kuhačevića nalazi se Hrvatskom državnom arhivu pod mikrofilmom Oesterreiches staatsarchiv Hofkammerarchiv, Altes kommerz, Stara trgovina, Rijeka Fiume, mikrofilm D-2086, ZM – 54/868, 1752 – 1757., fol. 1-563 i fol. 217-218. Riječ je o knjizi naziva *Instruction für die Hauptman= Amts= Verwaltung zu Zengg N 11.*, u kojoj su detaljno napisane sve ključne gospodarske odluke koje je donijela carica Marija Terezija u razdoblju od 1752. do 1757. godine. Sličan popis, koji je nastao pet godina nakon prvog spomenutog, objavio je i Mile Magdić. Usp. Mile Magdić, Popis patricijskih i građanskih porodica senjskih od godine 1758., *Starine*, sv. 17, Zagreb 1885., str. 49-53.

⁴⁰ Sredinom 18. stoljeća grad Senj doživljava gospodarski procvat prilikom kojega pojedine senjske obitelji trgovačkim povlasticama, dobivenima od strane carice Marije Terezije, iskazuju moć i, kako Kuhačević slikovito piše, gube tradicionalne senjske ljudskosti. U zbirci rijetkosti Nacionalne sveučilišne knjižnice pod signaturom R3302 nalazi se spis naslova *Maria Theresia. Normal Resolution betreffend die Stadt Zengg 1752 – Interimus Instruction für Nicolas v. Marotti*, koji govori u prilog tomu. U njemu se 1757. određenim senjskim odličnicima utrostručuju imetci i godišnji prihodi. Možemo zato pretpostaviti da je ovaj materijalni prosperitet ipak stvorio određene klasne razlike u gradu pod Nehajem. Više o trgovačkom razvoju Senja u 18. stoljeću vidi u: Igor Karaman, Prilog za povijest Senja i Karlobaga u drugoj polovici XVIII stoljeća, *Historijski zbornik*, sv. 20, Zagreb 1966/67., str. 103-113; Alexander Bucynski, Trgovački pomorski grad Senj i tršćanska Trgovačka intendenca (1752-1775), *Senjski zbornik*, sv. 18, Senj 1991., str. 207-211.

⁴¹ Dva izvora potkrepljuju nevedenu tezu. Prvi sadrži opis Čolićeva neumjerenog ponašanja, a nalazi se u djelu *Annuae ili historija 1748.-1767.*, Adama Krčelića, u kojemu autor opisuje biskupa kao loše odgojenu, podmuklu, nestalnu i prevrtljivu osobu koja je robovala svojim strastima te koji je navodno kriv za oskrvućne djevice iz obitelji Domazetović. Drugi izvor u prilog tezi jesu kanonske vizitacije

Znači, ako je uistinu Antun Mateša Kuhačević autor spomenute satire, ona je napisana nakon prijelomne 1746. godine i nije mogla biti povod biskupovoj optužbi na urotničko ponašanje Antuna Mateše.

Zatvorski život na Schlossbergu

Iako se danas Kuhačevićevi tekstovi mnogo analiziraju, uopće nije poznato u kakvim je uvjetima i kojom se književno-teorijskom literaturom on služio, pišući svojim najmilijima pisma, pjesme i poeme. Upravo u Gracu, u kojem je stekao akademsko obrazovanje, ali i gdje je kao zatvorenik proveo više od 16 godina, u tamošnjem zemaljskom arhivu autor ovog članka pronašao je pismenu ostavštinu Antuna Matije Kuhačevića. Taj spis naziva *Inventar nach Matthias de Kuhachevich aus Zeng gebrivtig 1772.* nalazi se u arhivskoj skupini Landsrecht⁴² u Steiermarkische Landesarchiv Graz (Štajerskom zemaljskom arhivu u Gracu), a napisan je njemačkom rukopisnom goticom.⁴³ Spis ukupno čini 36 stranica, u kojima se nalaze popisi knjiga,⁴⁴ osobnih stvari, troškovi sprovida i pravni spisi o pravnoj borbi sestre Klare Vudragović za bratovom ostavštinom.

Antun Mateša Kuhačević umro je 7. rujna 1772. te je pokopan na napuštenom groblju kod franjevačkog samostana u Gracu.⁴⁵ U matici u izvorniku tako piše: *Sepe-lis: Privusus R.D. Gerard Riethmiller, Mortui: Hr. Mathias Goiazewitsh, gewester Auditor von Zenckh, Religion: Cath., Coemeterium: PP. Francis: Freydhof., Locus [mortis]: Stadt Herrngasse., No.: 142 sub Mag., Annorum: 78., Mensium: -, Dierum: -,*⁴⁶ što znači da je senjski uznik pronađen mrtav u ulici Herrngasse, današnjoj glavnoj ulici u središtu Graca. Tako na prvoj strani spisa službeni revizor Kuhačevićeve ostavštine piše: *Inventarium: Über nach Erbleiben Herrn Mathias de Kuchačević formahls gewestenn Stat gefangenen hinterlassenes Formögen, so alhier den 7 ten 7bris 772: das zeitliche geendiget, und fon Mir Ends benanten auf Hoche Lands obrigkeite.: Verordnung durchsuchet und beschreiben, worden. So beschreiben Grüz den 15ten 7bris 772.*⁴⁷

Sada kada su nam poznate opće informacije iz njegova života, valja se osvrnuti i na njegov zatvorski boravak. Ovaj rad analizira isključivo Matešin boravak na Schlo-

senjske i modruške biskupije u kojima jedan ispitanik imena Antun Vlatković, inače ravnatelj senjske biskupske kancelarije, spominje da je obitelj Domazetović tužila biskupa koji je morao otići u Rim da bi se opravdao pred tadašnjim papom Klementom XIII.

⁴² STMLA, Lands Recht, 576 (Kuhachevic) Heft 10.

⁴³ Svi su njemački tekstovi transliterirani prema pravilima koja je napisao Johannes Schultze u radu *Richlinien für die äußere Textgestaltung bei Heraus von Quellen zur neueren deutschen Geschichte* (Smjernice za vanjsko uređivanje teksta kod objavljivanja izvorne građe za noviju njemačku povijest).

⁴⁴ Na kraju rada vjerno je prepisan popis knjiga kojima se koristio Antun Kuhačević. Vidi Prilog 1.

⁴⁵ Matić, *Der kroatische Schriftsteller*, str. 111. Liber mortuorum (tom. XV, p. 144): Sept. 1772. Dies (obitus seu sepulturae): 9.

⁴⁶ Franziskaner Friedhof, Liber mortuorum (tom. XV, p. 144): Sept. 1772. Dies (obitus seu sepulturae): 9.

⁴⁷ STKM, LR, Kuhacevich, S. 60. Usp. Matić, *Der kroatische Schriftsteller*, str. 111; Pacher, *Mateša Antun Kuhačević*, str. 6.

ssbergu⁴⁸ u Gracu, u čijem zatvoru je bio zatvoren do 21. lipnja 1772.⁴⁹ Antun Mateša Kuhačević u svojim pjesmama i poemama opisuje i teške uvjete koji su vladali u zatvoru, u kojem dugo vremena nije, kako spominje, vidio niti danje svjetlo. Stoga mu je laknulo kada mu je carica Marija Terezija vratila ulogu auditora i donijela rješenje da se slobodno kreće tvrđavom. Također, prema dokumentima pronađenima u Gracu primjećuje se da je Kuhačević, zahvaljujući prijašnjem ugledu kojeg je uživao, poprilično ugodno živio u zatvoru. Nije mu manjkalo ni odjeće niti životnih potreština. Tako su kod njega, osim brojnih kaputa, majica, stolnjaka i platnenih krpa, pronađene još i mnogobrojne religijske slike Majke Božje, te stari zemljovidi. Posjedovao je i dva noćna ormarića te pisaci stol. Pomalo neobično za ono vrijeme, kod Antuna Mateše je pronađen i 1,5 kilogram čokolade koja je procijenjena na 1 gulden i 30 krajcara, a primjera radi, njegovih petnaest starih zemljovida procijenjeno je na svega 12 krajcara.⁵⁰

Temeljita austrijska revizorska komisija njegovu ostavštinu procijenila je na 645 guldena, 57 krajcara i 3 dinara. Taj je iznos dobiven na način da je ukupni iznos, u kojeg spadaju pisma koja su nematerijalno dobro, gotovina u iznosu od 742 guldena i 10 krajcara, potom knjige koje prema procjeni vrijede svega 6 guldena i 22 krajcara, zatim odjeća i obuća u vrijednosti od 28 guldena i 30 krajcara, te životne i pokretne stvari koje su procijenjene na 8 guldena i 21 krajcara, bio umanjen za trošak pogreba koji je iznosio 139 guldena i 36 krajcara. Riječ je za one prilike velikom iznosu, posebice ako se uzme u obzir kako se radi o dugogodišnjem zatvoreniku. Iznos je jednak tadašnjoj ukupnoj šestogodišnjoj plaći senjskog kapetana,⁵¹ a danas bi ta vrijednost bila procijenjena na negdje oko 12.000 eura.⁵² Takva bogata ostavština zahtijevala je temeljitu pravnu analizu, pa se tako među spisima našlo i jedno odobrenje da se ostavština pravedno procijeni i legalno dodijeli. Autorizaciju spisa odobrio je guverner vojvodstva Štajerske, Johann Leopold von Herberstein. Važnost spisa govori i o reakciji tadašnjih vlasti na smrt Antuna Mateše Kuhačevića.⁵³

Naredna stavka koju su zatvorske vlasti detaljno analizirale bili su tzv. Passivi koji su uključivali troškove sprovođa i njegove dotadašnje dugove. Iz njih se samo

⁴⁸ Schlossberg (njem. Schloss – dvorac, Berg – planina) – dominantno brdo na kojem je nastao današnji grad Graz (naziv Grad dolazi od slavenske riječi Gradina, a to je upravo prostor današnjeg Schlossberga). Od 1578. godine na njemu je izgrađen zatvor (Kasamatt) koji je imao tu funkciju sve do 1937. godine, nakon koje dobiva novu kulturno-turističku namjenu.

⁴⁹ Jurišić, *Karlovački generalat u reformama*, str. 220.

⁵⁰ STKM, LR, Kuhacevich, S. 85.

⁵¹ HDA, Österreichs staatsarchiv Hofkammerarchiv, Altes kommerz, Stara trgovina, Rijeka Fiume, mikrofilm D-2086, ZM – 54/868, fol. 1-563., 1752 – 1757. fol. 72 (riječ je o novoj numeraciji, onako kako su je zabilježili arhivisti Hrvatskog državnog arhiva).

⁵² Ovaj okvirni iznos dobiven je zahvaljujući podacima iz Muzeja Wolfganga Amadeusa Mozarta u Salzburgu koji daju precizne iznose koliko je vrijedila imovina nakon smrti glazbenog genija. Taj je iznos poprilično vjerodostojan za usporedbu jer je Amadeus Mozart živio u vremenu druge polovice 18. stoljeća, jednako kao i Antun Mateša Kuhačević.

⁵³ Spis je bio adresiran na glavnog istražitelja, plemića Ferdinanda von Widersperga, i to datuma kada je Antun Mateša Kuhačević sahranjen. STKM, LR, Kuchacevich, S. 64.

jasno potvrđuje da je Antun Kuhačević preminuo prirodnom smrću 7. rujna 1772. Pregledao ga je liječnik dr. Georg Gunzinger koji ga je i 12. rujna službeno proglasio mrtvim. Nažalost, konkretnijih informacija o uzrocima smrti nemamo, što nameće zaključak da je ipak riječ o prirodnoj smrti u poodmaklim godinama. U pismu napisanom sestri Klari, krajem lipnja, Antun Mateša Kuhačević je najavio skori povratak u Senj. Ipak, on gotovo dva mjeseca ne dolazi u Senj jer se vjerojatno uslijed čekanja da mu se pokretna imovina pripremi za put, razbolio i na kraju preminuo u Gracu. U ovome dokumentu pozornost plijeni prva rečenica u kojoj se spominje da je dio troškova sprovoda podmirio Wolfgang Kuhachevich. Riječ je o mladome svećeniku Vuku Kuhačeviću, kasnijem istaknutom latinistu. Možemo pretpostaviti da je mladi Vuk Kuhačević bio na školovanju u Gracu pa ne iznenađuje podatak da je dio troškova sprovoda podmirio svega dva dana nakon smrti svoga rođaka. Nažalost, neki autobiografski podaci o ovome bliskome rođaku Mateše Kuhačevića nisu sačuvani,⁵⁴ no poznato je da se Vuk kasnije bavio latinskim jezikom.⁵⁵ Dakle, iz spisa je vidljivo da je dio troškova sprovoda Vuk Kuhačević podmirio u Gracu, ali kako on nije najbliži rod Antunu Kuhačeviću, nakon sprovoda je uslijedila pravna borba oko Matešine ostavštine. Pravo na nju, kao najbliži krvni potomak, imala je samo njegova sestra Klara Vudragović, rođ. Kuhačević, uzimajući u obzir činjenicu da su Antunu Mateši umrli i žena Klara, a i brat Franjo. Za pretpostaviti je da je Klara poslije smrti svoga supruga Vudragovića⁵⁶ bila slabijeg imovinskog stanja, te stoga ne začuđuje podatak da je dio troškova sprovoda na sebe preuzeo klerik Vuk Kuhačević koji je tada u Gracu pohađao franjevačku školu i ime pomogao da se Antun Mateša što prije pokopa na samostanskom groblju.

Arhivsko gradivo nađeno u Gracu većim se dijelom odnosi upravo na pravnu borbu Marije Klare Vudragović za ostavštinu svoga brata. Predstavnici štajerskih vlasti minuciozno su pristupile ovom slučaju, a sve s ciljem da ostavštinu dodijele onome članu za kojeg se pravno uspostavi da zakonski uživa sva prava kao nasljednik određenog materijalnog dobra. Stoga je poslan upit senjskim gradskim vlastima da potvrde Klaru Vudragović kao jedinog živućeg prisnog člana obitelji pokojnika.⁵⁷ Tadašnji predstavnici senjskih patricija, suci Josip Čolić od Lowensbergera i Ivan Vukasović, te kancelar Juraj Daničić, potvrdili su da je Klara Vudragović jedini živi član.⁵⁸ Pravna borba oko Kuhačevićeve ostavštine trajala je skoro godinu dana. Klari je očigledno bilo otežano dokazivanje jedine pravne sljedbenice. Zato je pisala

⁵⁴ O ranom svećeničkom djelovanju Vuka Kuhačevića vidi: *Kanonske vizitacije*, str. 183.

⁵⁵ Vuk Kuhačević autor je djela *Poema festis honoribus quinquagenarii sacerdotis ... Joannis Baptistae Jesich, Seniensis et Modrussiensis seu Corbav. episcopi ... a Senatu populoque Seniensi laeto júbilo dicatum*. [W. Kuhachevich ad magistrat. *Seniens. consil.*], Flumine: Josephi Karletzky, 18--.

⁵⁶ Obitelj Vudragović (Vukdragović) nije primila trgovačke privilegije od strane carice Marije Terezije. HDA, Österreichs staatsarchiv Hofkammerarchiv, Altes kommerz, Stara trgovina, Rijeka Fiume, mikrofilm D-2086, ZM – 54/868, fol. 562.

⁵⁷ STMK, LR, Kuhachevich, S.79. Vidi Prilog 3.

⁵⁸ ... *non abbia avuto alcun fratello, ne lasciato alcun Superstite, che sola sorella ora vivende la signora Chiara Vidova Vudragovich*. STMK, LR, Kuhachevich, S. 79.

štajerskom plemiću i glavnom komesaru za ostavinska pitanja, Ferdinandu von Wiederspergu, s ciljem da ga uvjeri da je upravo ona sestra Antuna Mateše te stoga i nasljednica.⁵⁹

U narednim stranicama ovog arhivskog dokumenta koriste se pravni lijekovi za dokazivanje nasljedstva u kojima fascinira austrijska sistematičnost i vidljiva upornost da se pravda zadovolji. Naposljetku ostavština je konačno 9. kolovoza 1773. dodijeljena Klari Vukdragović rođ. Kuhačević (... *als ist nach abgeführter Erbsteuer wir, als Inwalts Tragere der Frauen Maria Klara v: Vodragovich einer gebohrene v: Kuchacevich, als alleiniger Erbine ihres leiblichen Bruders Mathias v: Kuchacevich senne: von Sführ= und Inventurs Commissario Ferdinand Edler v: Wiedersperg nach Ausweiß des Inventarii dieser Verlass richtig übergeben worden. Graz den 9ten Augst: 773*).⁶⁰ Zanimljivost je i ta da je Klara bila novčano isplaćena, a svu Kuhačevićevu imovinu austrijske su vlasti zadržale u Gracu.

Knjižnica hrvatskog baroknog pjesnika

Već je ranije spomenut i popis knjiga koje su pronađene nakon smrti Antuna Mateše Kuhačevića.⁶¹ Popis je iznimno važan jer je iz njega vidljivo kakvom se literaturom koristio Antun Mateša prilikom pisanja književnih crtica i poema. Uspoređujući popis literature s dosadašnjim promišljanjima pojedinih istraživača koji su proučavali književna djela Antuna Kuhačevića, dolazimo do relativno sličnih sudova. Njegova književna inspiracija i djelatnost proizlazi iz rimskih klasičnih autora, zatim iz mnogobrojnih epistola, brevijara, molitvenika i ostalih religijsko-filozofskih knjiga koje su napisane na više europskih jezika. Iako su mu neki autori osporavali estetsku i uopće književnu vrijednost, Kuhačević se kao vrsni poznavatelj hrvatskog, njemačkog, francuskog, talijanskog i latinskog jezika pokazao kao osoba širokog obrazovanja i moralnih načela. S obzirom na okolnosti u kojima je proveo velik dio ovozemaljskog života, ne iznenađuje nekanonsko pisanje u stihovima. Ipak, on je donekle zadržao kanone barokne književnosti, vodeći pritom računa da klasičnom literaturom privuče svoga senjskog sugovornika. Takav jedan književno-semantički stil ogleđava se zahvaljujući spomenutom popisu literature koja je pronađena u njegovoj ostavštini. Istraživači se nisu osvrnuli i na utjecaj francuske književnosti i gramatike na njegov opus, no u popisu je pronađena knjiga gramatika francuskog jezika.

U popisu se ne spominju hrvatske knjige, ali je posebno zanimljivo da je posjedovao knjigu Ivana Lucića, *Gründliche Beschreibung de Königreichs Dalmatien, in wilcher*

⁵⁹ *Lang diesem Landesfürsts: Landes Recht hat d: Mag Haußlās, alß der Claro Vodragovich gebohraen v: Kuhacevich aufgestellte gewalts trager nach diesem in Richtigkeit gebrachten Erbs Steuer, und dessen bereits abgeführten betrag, Noe seiner gewalts geberin um Einantwortlassung des Mathio Kuchacevichten Verlasses gehorsamst gebetten.* STMK, LR, Kuhachevich, S. 67.

⁶⁰ STMK, LR, Kuhachevich, S. 66.

⁶¹ Cjelokupni popis s objašnjenjima na hrvatskom jeziku vidi u Prilogu 2 ovog rada.

alle und jede historische Merkwürdigkeiten von den ältesten bis aus die neuesten begriffen; sonderlich diejenigen welche sich in dem Candischen und in Morea geführten Kriegeldann nach dem Carlowitsischen Frieden und in dem letsten Kriege (Zemaljski opis Kraljevine Dalmacije) koju je na njemački jezik 1723. godine preveo i uredio Erhard Reusch. Hrvatskoj historiografiji ova je knjiga jako malo poznata, a nalazi se u knjižnici sveučilišta u Heidelbergu.⁶² Reuschu ovo nije prva knjiga koju je objavio prevodeći Lucića. Godine 1718. on je preveo njegovu knjigu o staroj i novijoj povijesti Dalmacije (*Alter und Neuer Staat des Königreichs Dalmatien, welcher alle und jede historische Merkwürdigkeiten von den ältesten Zeiten an begreifet, absonderlich diejenigen so sind in dem Candischen und letzten Kriege ... ; Zu Ende sind I. Lucii Inscriptiones Dalmaticae*). S druge strane, nova knjiga iz 1723. godine, naslova koju je Reusch objavio u nakladi Petra Konrada Monatha iz Nürnberga na gotovo 600 strana uključuje Lucićevu knjigu iz 1718. ali i opisuje povijesti Dalmacije i okolnih zemalja i nakon Kandijskog rata, točnije sve do Mira u Srijemskim Karlovcima i posljednjeg rata s Osmanlijama.

Također, kod Kuhačevića su pronađene još dvije knjige napisane na njemačkom jeziku. One su za ono vrijeme bile suvremene, tako da možemo zaključiti da je Kuhačević jednako koristio knjige romanskog i germanskog kulturno-jezičnog kruga. Utjecaj orijentalnog turskog kulturnog kruga vidljiv je u lingvistici jer Gideon Laudona, najslavnijeg generala carice Marije Terezije, Antun Mateša Kuhačević više puta naziva turcizmima poput arambaša, delija, paša.⁶³ Slične katekizme i molitvenike koristili su i njegov stric Luka te bratić Franjo za vrijeme njihovog svećeničkog djelovanja. U popisu, doduše, nema Vitezovićevih naslova. Iako je riječ o iznimno stručnoj literaturi, njegove su poeme prilagođene ne samo probranoj intelektualnoj eliti Senja, već i nižem senjskom gradskom stanovništvu. Kuhačević je imao silnu želju da puk shvati i prihvati muke koje je prošao. Ta književna tendencija vidljiva je iz čestih figura ponavljanja, nabiranja i etimoloških figura kojima se nastoji inducirati velika doza emotivnosti. Pritom je taj prisniji odnos s potencijalnim čitateljem ostvaren i jednostavnim lokalnim jezikom.

Zaključak

Antun Mateša Kuhačević s pravom se smatra jednom od najpoznatijih senjskih povijesnih ličnosti. On je kao gradski predstavnik i kasnije književnik uvelike zadužio senjsku, ali i hrvatsku kulturu te književnost. Pripadao je tzv. zatvorskim književnicima jer je više od dvadeset i šest godina bio faktički lišen slobode. Analizom arhivskog materijala koji se odnosi na ostavštinu Antuna Mateše Kuhačevića ne dolazimo do jasnih razloga njegova uhićenja i uopće sudjelovanja u ličkim bunama, ali nam dokumenti razjašnjavaju u kakvim je zatvorskim uvjetima živio i kojom se

⁶² Knjiga je digitalizirana na: <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/reusch1723/0001?sid=6a312a418fa25fa71a42db02899de223> (pogledano 15. srpnja 2017.).

⁶³ O utjecaj orijentalnog turskog kulturnog kruga vidi: Dukić, *Epske pjesme Mateše*, str. 191.

književno-teorijskom literaturom služio Antun Kuhačević. Osim potrebne literature, u zatvoru su mu bile omogućene i druge životne potreštine. Iako je u zatvoru proveo dugi niz godina, zahvaljujući jakom unutarnjem karakteru, uspio je živjeti život dostojan građanina. Autor je mnogobrojnih poslanica, poema i kritičkih spisa od kojih su neke sačuvane u izvorniku, druge su pak nastale posredno dok za neke nemamo jasne dokaze autorove izvornosti. Neupitna je činjenica da u njima progovara o uzrocima svoga zatočenja i boravka u austrijskim zatvorima. Njegova djela sadrže religijsku i moralnu poruku čuvanja istinskih i pravednih vrijednosti, na kojima je nekad počivao i njegov rodni grad. Književni opus Antuna Mateše Kuhačevića za tadašnje vrijeme i prilike jest veliko književno ostvarenje s univerzalnim književnim stilovima i bogatom narativnošću. Ono u sebi sadrži i suvremene teme dobra i zla te kao takve zaslužuju daljnju istraživačku aktivnost znanstvenih djelatnika.

PRILOZI

Prilog 1. Popis i novčana procjena knjiga koje su pronađene kod Antuna Mateše Kuhačevića. Izv. Stmk, LR, Kuhachevich, S. 83-85.

Latus mit----- f,,		Kr. ds		
No.	Bücher	F	Kr	ds
1:	Betrachtungen über die impers Katholischen Glaubens 3: Theil ⁶⁴	1	-	-
2:	Vergleichung der scitten jetziger Melt mit ihrer scitten Khristiheseu ⁶⁵	-	17	-
3:	Gründliche beschreibung des Königreichs Dalmatien ⁶⁶	-	15	-
4:	Kürzer und Gründlicher Unterricht eines Christen in strittigen Glaubens Sachen ⁶⁷	-	7	-
5:	Kurze und leichte weise die Katholische jugend in ihr Historie zu unterrichten ⁶⁸	-	3	-
6:	Ein franzoßische Grameur	-	7	-
7:	Einleitung zu ihr universal Historie ⁶⁹	-	7	-
8:	Früchten aus dem dreifachen freidiger Ordes des H: Fatters Dominici	-	9	-
9:	Die französisch Deutsche augenblicke	-	4	-
Latus		744	19	3
10:	Algemeines frag büchlein über die 5. Haupt Stück des kleinen Katholischen Catechismi	-	3	-
11:	Octav oder 8: Lägigeandaiht zu die unbeschleckten Einzlänguns Maria	-	2	-
12:	Ein kleins Evangeili buch	-	10	-
13:	Unterricht von die general beicht und derselben bring Ursachen	-	2	-
14:	Andächtige derechrung des H: Aloijsij Gonzaga ⁷⁰	-	4	-
15:	Tägliches Mess= büchlein	-	1	-
16:	Aurora legalis seu praelectiones guatuor librorum ⁷¹	-	15	-
17:	Sancti Gregori Papa cognomen lo Magni liber Regula Pastoralis ⁷²	-	14	-

⁶⁴ Benedict Strauch (1724.-1803.) – njemački pedagog i katolički teolog. Autor je knjige punog naziva *Betrachtungen in denen der Inhalt des heiligen römischen katholischen Glaubens*, Bamberg und Würzburg 1768.

⁶⁵ Priručnik za bolje poznavanje francuskog jezika. Točan naziv knjige je *Vergleichund der Sitten jetziger Welt mit der Sitten= Sehr Christi Jesu*, München 1729.

⁶⁶ Djelo *Kratka povijest kraljevine Dalmacije* hrvatskog povjesničara Ivana Lucića koje je na njemački jezik 1723. godine preveo Erhard Reusch.

⁶⁷ Johann Jakob Scheffmacher, *Liecht in denen Finsternussen: Das ist: Kurtzer und gründlicher Unterricht Eines Christen in strittigen Glaubens-Sachen*; Durch Frag und Antworten, Auf Catechetische sehr nutzliche Weiß, Auß Göttlicher heiligen Schrift, H.H. Vättern, und eignen Lutheri BüchSteyr, 1735.

⁶⁸ Maximilian Dufrene, *Historischer Anfang, oder kurze und Leichte Weise, die Katholische Jugend in der Historie zu unterrichten; füe die Schulen der Gesellschaft Jesu in der Böhmischen Provinz, verfasst von einem Priester erwähnter Gesellschaft*, Prag 1767.

⁶⁹ Johann Matthias Schröckh (1733.-1808.) – austrijski povjesničar. Autor je sinteze povijesti svijeta. Hilmar Curas ju je priredio i objavio 1757. godine.

⁷⁰ Hermann Goldhagen, *Vollständige Anweisung zur Andacht gegen den wunderthätigen H. Aloysius Gonzaga, aus der Gesellschaft JESU*. Mainz, Churf. privil. Hof- und Universitäts-Buchdruckerei 1767.

⁷¹ Tebaldo Carolo, *Aurora legalis seu praelectiones quatuor librorum institutionum juris civilis (...)* Opus pustuum, Padova Conzatti 1734.

18:	Cogitationes ingeniosa liguorum quam recentioram authorum ⁷³	-	8	-
19:	K: Amai Leneia philosophi tom: 1us et 2dus ⁷⁴	-	16	-
	Latus	"745	"34"	3:
20:	Considerationes Christiano pro singulis amidiabus	-	6	-
21:	Notitia consiliorum Sanita Ecclesia ⁷⁵ tom: 1us et 2 dus	-	20	-
22:	Disertatio historico Critica de antiquis novisque Manichais ⁷⁶	-	8	-
23:	Prima elementa Arithmetica ⁷⁷	-	14	-
24:	Officium de B:V: Maria ⁷⁸	-	10	-
25:	Philothea seu introductio ad vitam devotam ⁷⁹	-	7	-
26:	Cogitationes ingeniosa Sanctorum patrum	-	6	-
27:	Veritates aeterna e Christi Crucifixi contemplatione deprompta	-	10	-
28:	Calipii PoliphrAsti, de Verborum Copia ⁸⁰	-	3	-
29:	Gladius Simeonis qui pertransivit animam B: Virg: in passione filii Sui... ⁸¹	-	3	-
30:	Medula Theologiaa moralis facili ac perspicua methodo resolvens Casus conscientiae ⁸²	-	7	-
	Latus	"747	8"	3:
31:	Thomas Kempis de imitatione Christi	-	6	-
32:	Nobile fidelitatis mutua inter Patrem filioque certamen ⁸³	-	1	-
33:	Il perfetto Dittionario ovvero Tesoro della linqua volgare e latina ⁸⁴	-	12	-
34:	La mama dell'Anima ovvero esercizio facil insieme e fruttuo so perchi desidera in quache modo do attendere all'orazione 4: tom ⁸⁵	-	40	-
35:	Les aventures de Telemaque filis d'Ulijsses ⁸⁶	-	15	-
36:	Giadino Aritmetico	-	10	-
	Suma der Bücher	6 f	22 Xr	- ds
	Latus	748	32	3:
	Latus mit-----	748 fr,	32Xr..	3ds

⁷² Naslov religijske knjige: *Sancti gregorii i, romani pontificis, regula pastoralis.*

⁷³ *Cogitationes ingeniosa quam recentiorum authorum.*

⁷⁴ Odabrani Ciceronovi govori.

⁷⁵ U Kuhačevićevim poemama javljaju se citati iz ove knjige.

⁷⁶ Augustinac Lorenzo Angellieri Alticozzi autor je knjige punog naziva *Dissertatio historico-critica de antiquis novisque manichaeis* iz 1766. godine.

⁷⁷ Priručnik za bolje poznavanje aritmetike.

⁷⁸ Glazbene note za misne pjesme.

⁷⁹ Autor knjige tiskane 1739. godine je poznati protureformator, nadbiskup Genove Francois de Sales (1567.-1622.).

⁸⁰ Calipii PoliphrAsti jest pseudonim njemačkog religijskog pisca Iacobuma Hertza. Knjiga je objavljena u Beču 1728. godine.

⁸¹ Francisco (Ferenz) Babczanszky (1655.-1702.) – franjevački redovnik i pisac. Autor je ovog djela punog naziva: *Fasciculus myrrhae, hoc est: Gladius Simeonis, qui petransivit animam B. Virginis in passione filii sui per Nebridium Mündelheim in lucem editus*, Wien 1701.

⁸² Autor knjige tiskane 1742. godine jest Herman Busenbaum.

⁸³ Molitvenik nepoznatog autora.

⁸⁴ Autor je Pietro Galesini.

⁸⁵ Ignatio Loyola (1491.-1556.).

⁸⁶ Autor knjige je François de Salignac de La Mothe – Fénelon (1651.-1715.).

Prilog 2. Potvrda dr. mag. Haussläba, opunomoćenika Klare Vudragović, da mu je povjerenik Ferdinand pl. Widersperg (Spör und Inventurs Commissario) predao ostavštinu za tu jedinu nasljednicu nakon odbitka (plaćanja) poreza na nasljedstvo (STMK, LR, Kuhachevich, S. 66)

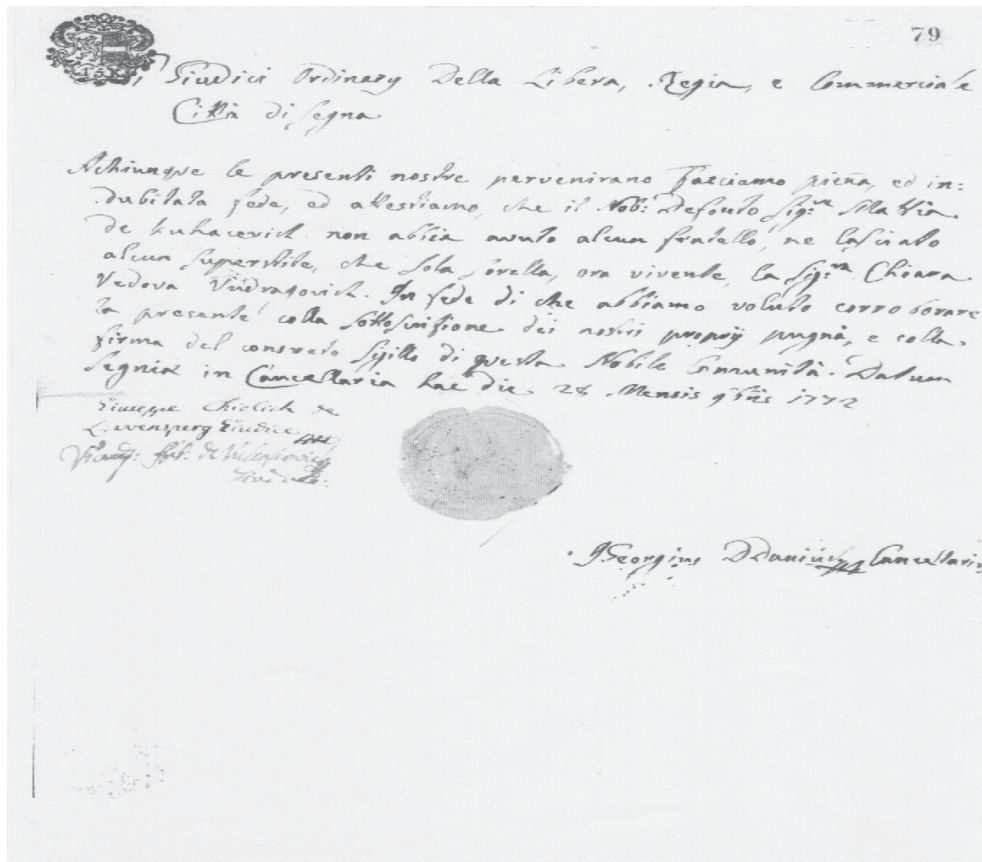
Recognition

66

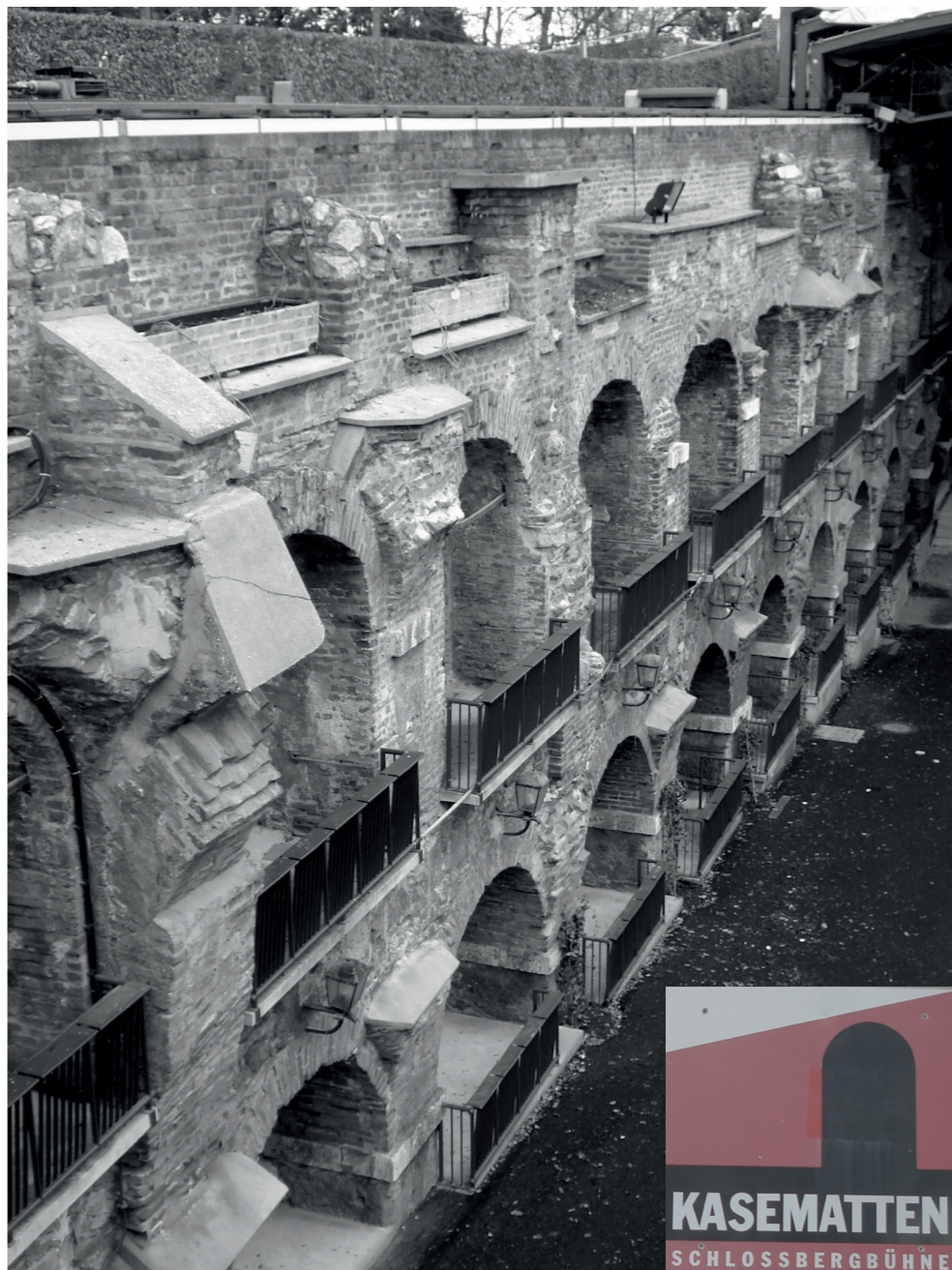
Kennt wolken ist findet instrumierten, und gefertigter
 bekennen, das, nachdem auf demselben die Matricul z:
 Kuchacevich bei dem hiesigen k. k. Reichs-Landricht-
 amte, als ein ordentliches Pfand bestanden, und
 über demselben nach demselben Antrage, das inventarius
 conficiert worden, als ist auf abgetretene Erbtheile wie,
 als Oswaldi Tragan der Person Maria Clara v: Vudrago-
 vich nicht gegeben v: Kuchacevich, als alleiniger
 Erbtheil ist, welches Landrecht Matricul v: Kuchacevich
 nach dem hiesigen Pfand, und Inventurs Commissario Ferd-
 inand pl. Widersperg auf Obidors, das Inventari-
 um Antrags richtig übergeben worden. Gegeben den
 5ten Aug. 1773.

J. Haussläb
 als d. k. k. Reichs-Landricht-
 amts-Beisitzer
 v: Vudragovich geboren
 v: Kuchacevich gewalt,
 Tragan

Prilog 3. Potvrda senjskih gradskih sudaca koji potpisima i gradskim pečatom jamče da je Klara Vudragović jedini bliži potomak pokojnom Antunu Mateši Kuhačeviću (STMK, LR, Kuhachevich, S. 79)

Prilog 4. Nekadašnji zatvor na Schlossbergu u Gracu u kojem je bio zatvoren Antun Mateša Kuhačević.

Ivan Brlić

**Personal Belongings of Hon. Anthony Matthew Kuhačević (1697-1772).
A Contribution to Better Understanding of His Life Path and Literary Agency**

Summary

Anthony Matthew Kuhačević (Senj, 1697-Graz, 1772) is rightfully considered as one of the most well-known personalities from Senj. As a town's representative, and later also as a man of letters, he greatly put the culture and literature of Senj and Croatia in general in debt to himself. As a political prisoner, he spent in his prison cell twenty-six years to die finally from exhaustion and old age in Graz 76 years old. The article points to hitherto unclear information on the causes of Kuhačević's detention, because there is no clear evidence that he participated in the Uprising of Brinje and Lika. Also, there are chronological discrepancies regarding alleged accusation of Bishop George Ćolić against Anthony Kuhačević. The only credible cause for the arrest is the role of unruly town attorney of Senj. His literary activity intensified with coming to his prison cell. The prison as space and inspiration strengthened his mind and faith and simultaneously encouraged him for more and more strong investment of scholarship and belief for progress of people and social community. Furthermore, imprisonment strengthened his relationship towards his sister Claire Vudragović and relatives, priests Luke and Francis Kuhačević. The article presents archival sources on the objects used by Kuhačević in prison and left after his death and documents on legal fight of Claire Vudragović for brother's inheritance. These sources confirm thinking of some scholars, which claimed that Anthony Kuhačević was an educated poet who was *persona non grata* in his times, but whose works contain instructive and modern themes and as such are worthy of research attention by modern scholars.

Key words: Senj, Anthony Matthew Kuhačević, prison literature, archival sources, Claire Vudragović, military history

